

Aanpak Fipronil-zaak was gooien van atoombom op mug

By **Martijn Katan**, www.nrc.nl
september 1ste, 2017

Een maand geleden waren de media vol van de atoombommen van Kim Jong-un en de fipronil in eieren. Die atoombommen zijn we vergeten, maar fipronil blijft nieuws. Was er echt gevaar? En heeft de NVWA het goed aangepakt?

Fipronil is een insecticide dat muggen, vlooien, kakkerlakken en luizen doodt. Je kunt het kopen bij de drogist om je hond of kat mee te ontvlooiën. Gebruik bij kippen is verboden, maar de jongens van Chickfriend deden het toch. Dat was tegen de wet, dus startte overheidswaakhond NVWA een strafrechtelijk onderzoek. Daarnaast moest de NVWA beslissen of de hoeveelheden fipronil die ze in eieren vonden schadelijk voor mensen konden zijn. Daar hebben we eigenlijk geen antwoord op, onderzoekers zouden daarvoor uiteenlopende hoeveelheden fipronil aan mensen moeten geven en kijken wat het doet en dat kan natuurlijk niet. Daarom wordt dat onderzoek gedaan bij ratten. Daaruit blijkt hoeveel fipronil of andere chemische stoffen ratten maximaal kunnen verdragen zonder nadelige effecten. Een honderdste deel daarvan wordt dan de maximaal toegestane hoeveelheid bij mensen. Rattenproeven voorspellen niet zo goed wat een stof doet bij mensen, daarom is de wettelijke norm voor een chemische stof in eten altijd honderd keer lager dan de hoeveelheid die onschadelijk is gebleken bij ratten. Zo blijven we aan de veilige kant.

Intussen weten we meer over het effect van fipronil bij de mens. Mensen kregen namelijk fipronil binnen als arbeider in een insecticidefabriek, door zonder masker fipronil te sproeien in de landbouw of door onzorgvuldigheid bij het ontvlooiën van een huisdier. Die mensen kregen hoofdpijn, duizeligheid of geïrriteerde ogen maar dat ging snel over. Mensen die bij een zelfmoordpoging flesjes pure fipronil leegdronken kregen soms een epileptische aanval, maar ook zij waren binnen een paar dagen weer beter. Zij dronken honderdduizend keer zoveel fipronil als er zat in het zwaarst besmette Nederlandse ei en een miljoen keer zoveel als in een gemiddeld besmet ei. Dat maakt het voor mij zeer onwaarschijnlijk dat iemand ziek wordt van een paar eieren met fipronil.

De NVWA mag zo niet redeneren, zij moet werken met de wettelijke normen afgeleid uit rattenonderzoek. Maar ook dan zijn keuzes mogelijk. De Belgische en Duitse autoriteiten gingen ervan uit dat mensen hoogstens een paar keer zwaar besmette eieren eten en niet levenslang elke dag. Dan ligt de norm veel hoger; alleen een baby van negen maanden die twee van de ergste eieren eet komt er bovenuit. Dat vonden de Duitsers niet voldoende om de supermarkten voor leeg te halen. De NVWA wel, die sloeg alarm op grond van die hypothetische baby en liet ook nog eens alle eieren terughalen die de veel lagere grens voor levenslange blootstelling overschreden. Deskundigen vonden dat overtrokken; de Duitse benadering was beter.

Waarom deed de NVWA dit? Hebben ze na alle bezuinigingen en reorganisaties de expertise niet meer in huis? Of gingen ze voor maximale veiligheid om zich in te dekken tegen mogelijke verwijten van de media, actiegroepen en Kamerleden die denken dat er bij elke overschrijding gevaar dreigt? Ik denk dat daar het probleem zit. Die gevaren lopen in werkelijkheid reuze los. Pas de wettelijke normen voor chemicaliën in eten maar eens toe op stoffen die van nature in voedsel zitten. Bijvoorbeeld cholecalciferol, dat zit in eten maar wordt ook gebruikt als rattengif. Het is dubbel zo giftig als fipronil; één gram doodt tientallen ratten. In eieren zit van nature één miljoenste van een gram cholecalciferol, dat is weinig, maar nog altijd meer dan wat er aan fipronil in een ei is toegestaan. Toch treedt de NVWA er nooit tegen op. Sterker nog: het Voedingscentrum

adviseert om kinderen dagelijks cholecalciferol te geven in de vorm van druppeltjes. Cholecalciferol is namelijk een andere naam voor vitamine D. Daarvan heeft iedereen een paar miljoenste gram per dag nodig. Als we de norm van 'veilige hoeveelheid voor ratten, gedeeld door honderd' zouden toepassen op voedingsstoffen zoals vitamine D konden we niets meer eten; dan bevatte ieder levensmiddel meer vitamines, zout of water dan de 'veilige' norm.

Als die normen overdreven streng zijn, wat dan? Voor het vaststellen van normen hebben we niets beters dan die rattenproeven, en als we de normen afschaffen en industrie en landbouw vrij spel geven worden we gegarandeerd vergiftigd. Gewoon doorgaan dus, alleen met minder hypes. Fipronil is trouwens wel degelijk schadelijk, niet voor onszelf maar voor bijen en andere insecten. Meer in het algemeen confronteert de fipronilzaak ons ermee hoe onze vraag naar goedkope eieren en goedkoop vlees dieren laat verloederen, het milieu beschadigt en de opwarming van de aarde versnelt. Als de fipronilaffaire leidt tot minder bio-industrie is dat mooi meegenomen. Alleen moeten we ons door media en actievoerders niet gek laten maken over de gevaren van gif in het eten. Kanker krijg je niet van fipronil en andere chemicaliën in voedsel maar van roken, alcohol, zonnebanken of door stomme pech. En door atoombommen.

Martijn Katan is biochemicus en emeritus hoogleraar voedingsleer aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Reacties: wetenschap@nrc.nl of facebook.com/martijnkatan. Voor bronnen en cijfers zie mkatan.nl.